

УДК 343.9.01-027.561

Макаренко Н. К. – кандидат юридичних наук, доцент, здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

Професійна злочинність як об'єкт кримінологічного дослідження

Проаналізовано проблеми професійної злочинності як об'єкта кримінологічного дослідження. Розглянуто основні здобутки минулого щодо спектру питань, пов'язаних із професійною злочинністю: сутність, особливостями, детермінантами, заходами запобігання тощо. Встановлено, що проблема професійної злочинності є комплексом кримінологічних і кримінально-правових питань, таких як спеціальний рецидив, повторність, неодноразовість, сукупність злочинів, учинення злочинів у виді промислу. Констатовано, що, попри наявність значної кількості зарубіжних і вітчизняних досліджень, питання професійної злочинності залишаються однією зі складних, гострих і дискусійних проблем кримінології. Констатовано, що в сучасних публікаціях проблему професійної злочинності, її сутності розглядають з різноманітних позицій як окремий вид (різновид) злочинів або ж як частину рецидивної чи організованої злочинності. Термін «професійна злочинність» донині є умовним і невизначеним. Наголошено на тому, що відсутність загальнотеоретичних положень у вченні про професійного злочинця та професійну злочинність призводить до того, що кожен дослідник на підставі емпіричних даних (а іноді й без них) створює «свій» тип професійного злочинця, додаючи до вже наявних у літературі ознак нові. Зрештою це ускладнює поняття злочинно-професійної діяльності, обґрунтування лише її властивих ознак, завдяки яким вона могла б відрізнитися від інших видів протиправної поведінки. Водночас стійка злочинна поведінка зовні схожа на будь-яку іншу професійну діяльність. Тому цілком доречним видається обстоюване в кримінології більшістю науковців тлумачення поняття «професійна злочинність» як сукупність злочинів, учинених майстерно особами, які обрали кримінальну діяльність своєю професією.

Ключові слова: фактичний рецидив; спеціальний рецидив; професійна злочинність; кримінальний професіоналізм; корисливий мотив; злочинне ремесло; промисел.

Постановка проблеми. Професійна злочинність є порівняно відособленою специфічною частиною кримінальних діянь, що належить до однієї з найскладніших проблем у кримінологічній науці. Попри актуальність сучасних проблем професіоналізації злочинності, вона й досі не має завершеного науково-теоретичного визначення.

На наш погляд, це пов'язано з помилковим методологічним підходом до її дослідження. Виокремлюючи досить значну кількість ознак, що інколи суперечили одна одній, учені створювали абстрактний образ злочинного суб'єкта, який

ототожнювали з протизаконною діяльністю та різними видами злочинних діянь.

Виклад основного матеріалу. За своєю сутністю проблема професійної злочинності – це комплекс кримінологічних і тісно пов'язаних із ними теоретичних та законотворчих питань кримінально-правового характеру, зокрема таких, як спеціальний рецидив, повторність, неодноразовість, сукупність, учинення злочинів у вигляді промислу. На жаль, сучасне кримінальне законодавство в цій частині залишається недосконалим. Воно й досі не містить поняття професіоналізації злочинної діяльності як обтяжуючої обставини, яку мали б ураховувати під час визначення виду та міри покарання.

Відсутність загальнотеоретичних положень у вченні про професійного злочинця та професійну злочинність (що, наприклад, не стосується рецидивної або організованої злочинності), призводить до того, що кожен дослідник на підставі емпіричних даних (а іноді й без них) створює «свій» тип професійного злочинця, додаючи до вже наявних у літературі ознак нові. Зрештою, це ускладнює поняття злочинно-професійної діяльності, обґрунтування лише їй властивих ознак, завдяки яким вона могла б відрізнитися від інших видів протиправної поведінки.

Таким чином, аналіз вихідних положень теорії професійної злочинності є надзвичайно актуальним. Для його здійснення необхідним є дослідження її еволюції в розрізі різних кримінологічних підходів, що дасть змогу з'ясувати сучасний стан проблеми.

Уперше в науковий обіг поняття «професійний тип злочинця» ввели фахівці з кримінального права та кримінології наприкінці XIX століття. У цей період розвиток промисловості, зростання міст, люмпенізація населення та низка інших чинників призвели до значного зростання злочинності (передусім професійної) у різних країнах. Суспільство потребувало пояснення цього феномену, намагалося з'ясувати причини, розроблення відповідних заходів, які могли хоча б стримати таке зростання.

Саме тоді сформувалася кримінально-антропологічна школа, яку часто називають ломброзіанством – за іменем її засновника – італійського тюремного лікаря, професора Чезаре Ломброзо (1835–1909). У своїй праці «Злочинна людина» (1872–1876) він розрізняв: злочинців природжених (близько 40 % загальної кількості злочинців) і злочинців випадкових (60 %), до яких відносив злочинців через захоплення, з пристрасті, з особливих обставин, що склалися [1].

Однак погляди Ломброзо не могли бути прийняті теорією кримінального права, законодавцем того часу через їх

антинауковість, а також тому, що зводили кримінальне право до засобу розправи над людиною через її біологічні характеристики. Попри те, що методи дослідження й висновки Ломброзо піддавали обґрунтованій критиці, розроблена ним теорія природженого злочинця й типів злочинців істотно позначилася на подальшому дослідженні сфери злочинності.

На зміну кримінально-антропологічній школі прийшли інші біологічні теорії. Так, у 1920-х роках виникає кримінально-біологічна школа, що пов'язує злочин зі спадковістю, конституційним нахилом та іншими характеристиками злочинця.

Серед представників цієї школи був Енріко Феррі (1856–1928), який у праці «Злочинні типи в мистецтві та літературі» (1908) виокремлює тип «природженого злочинця», до якого належать насамперед спритні злодії та шахраї. Дослідник зазначає, що такий тип злочинця не обов'язково є жорстоким. Саме «природжені» злодії та шахраї, на його думку, будучи особами, обдарованими розумом, що вищий від середнього рівня для злочинця, однак аморальними й антисупільними, формують прошарок «морально божевільних» злочинців, для яких учинення злочинів є способом життя [2, с. 17–22].

На Римському антропологічному конгресі 1885 року Феррі запропонував поділ злочинців на п'ять категорій: злочинців інстинктивних, або природжених, яким притаманні спадкова відсутність морального почуття і непередбачуваність; злочинців пристрасті, якій вони не можуть протистояти; злочинців випадкових, що наближаються до першої категорії; злочинців звички, перехідна форма між третім і першим типом, і злочинців божевільних, що не підлягають покаранню [3, с. 132].

Австрійський учений-кримінолог Франц фон Ліст (1851–1919) стверджував, що природно-історичний аспект усвідомлення злочину передбачає загалом два підходи – біологічний і соціологічний. Його логічний аналіз «природно-історичних» теорій щодо злочину – біологічної та соціологічної – надав Лісту можливість дійти висновку, що ці ідеї не тільки не суперечать одна одній, а, навпаки, взаємодоповнюються [4, с. 89–90, 92].

На Брюссельському конгресі кримінальної антропології (1892) вчений заявив, що патологічний стан, який провокує злочинність, полягає у фізичній, моральній та естетичній неврастенії, природженій або набутій; вона створює професійного злочинця. Крім того, Ліст розрізняв злочинців за трьома категоріями: природжених, звичних або професійних і випадкових, причому другу категорію він поділяє ще на два види – поправні й непоправні злочинці.

Наприкінці XIX століття стало очевидним, що на розвиток професійної злочинності також впливають групові соціально-психологічні механізми, що уможливають передання та засвоєння соціальних норм, а також недоліки в позитивній соціалізації та адаптації індивідів. Про це зазначав у своїй праці «Злочинність і репресія» (1886) відомий бельгійський учений Адольф Прінс. Він називає професійних злочинців справжнім злочинним класом, це закоренілі, невинні рецидивісти. Вони не завжди вчиняють злочин заради злочину, проте найнезначніший привід спонукає їх до його вчинення; вони користуються будь-якою нагодою. У них, як і в цивілізованому світі, переважає громадська думка, яка їх підтримує, мотивує, забезпечує популярність [5].

Прінс зауважував, що в кожного злочину, крім випадкового фактору (вік, характер, темперамент, особистісні схильності), діє фактор колективний або соціальний (середовище, постійні умови, загальні закони). У випадкового злочинця домінує саме індивідуальний фактор, у звичного (професійного) – фактор соціальний [5].

Один з найвідоміших представників соціологічного напрямку кримінологічних досліджень того часу французький вчений Габріель Тард у роботі «Філософія покарання» (1890) розробляє ідею про професійний тип злочинця та його професійну кар'єру. «Будь-яка соціальна або антисоціальна професія притягує до себе всіх тих, хто має до неї певний нахил, якщо тільки вибір заняття вільний; якщо є поділ на касти, то спостерігається накопичення певних властивостей шляхом спадкової передачі; так, особи благородного походження народжуються хоробрими, євреї – банкірами...» [5, с. 98].

Згідно з тлумаченням дослідника, злочин – це ремесло, професійна дія. Професійний злочинець освоює прийоми злочинної поведінки внаслідок тривалого формування спеціальних навичок і вмінь, а також засвоєння норм «злочинського кодексу». Попри еkleктичність і відірваність від практики, підходи Тарда до проблеми злочинної поведінки позначилися на подальшому розвитку концепцій професійної злочинної поведінки й були популярні на той час [5, с. 100].

На їх підставі вперше було запропоновано на офіційному рівні поняття професійної злочинності. Ця подія відбулася на Гейдельберзькому з'їзді Міжнародного союзу криміналістів 1897 року. Поняття професійної злочинності пов'язували з постійним, систематичним учиненням злочинів, передусім – злочинів проти власності. Було також розроблено класифікацію

злочинців: 1) злочинці випадкові, епізодичні; 2) злочинці з нестійкою поведінковою характеристикою або такі, що вчинили кілька злочинів; 3) злісні злочинці або професійні [6].

У Російській імперії наприкінці XIX – на початку XX століття проблему професійної злочинності вивчали М. М. Гернет, М. М. Гродзинський, В. В. Єсипов, П. І. Люблінський, С. В. Познишев, М. Д. Сергієвський, В. Д. Спасович, М. С. Таганцев, Є. М. Тарновський, Б. С. Утевський, І. Я. Фойницький, І. М. Якімов та ін.

Зокрема, М. С. Таганцев розрізняв сукупність злочинів двох видів – просту та кваліфіковану, що характеризується звичкою до злочинного діяння та фактично є ремеслом. Він пропонував таке визначення такого ремесла: учинення злочинів, тотожних або однорідних за звичкою до злочинної діяльності або внаслідок переростання такої діяльності в промисел [7, с. 278].

Дослідник М. С. Таганцев вважав, що злочини, учинені за звичкою чи промислом, належать не тільки до різновиду сукупності, а й до складного одиничного злочину, у якому кожне окреме діяння є відособленим як з об'єктивної, так і з суб'єктивної сторони [7, с. 290].

У зв'язку із цим, інший відомий вчений Д. А. Дріль зазначав, що «угода в шайці, яка мала на увазі заняття вчиненням злочинів, різних чи однорідних, і заняття їх учиненням як професією, промислом формуються в середовищі професійних злочинців за військовими зразками» [8, с. 153].

У теорії радянського кримінального права більшість учених вважали, що вчинення злочинів у вигляді промислу є однією із форм повторення злочинних діянь, а промисел передбачає систематичне вчинення одного й того самого злочинного діяння протягом порівняно тривалого часу. Цю позицію сформулював 1923 року М. М. Гродзинський, і досі вона суттєво не змінилася. Він, зокрема, стверджував, що промисел має місце у випадках, коли «злочини, що вчиняються систематично, є джерелом (головним, другорядним) отримання доходів» [9, с. 62].

Злочинну діяльність у вигляді промислу не слід отожднювати із систематичністю вчинення злочинів. Якщо в разі систематичності вчинення злочинів особа не має на меті отримання нетрудового доходу (незаконної матеріальної вигоди), то в разі промислу отримання нетрудового доходу становить основну мету злочинних дій винного. На цій обставині акцентували увагу всі автори, які досліджували поняття вчинення злочинів у вигляді промислу [10].

Наприклад, М. Д. Шаргородський вважав, що дохід, отриманий унаслідок вчинення злочинів у вигляді промислу, має

бути основним або одним з основних [11]; М. Д. Лисов визначав такий дохід для винного «основним або регулярним додатковим» [12, с. 74]; Б. А. Курінов, намагаючись висвітлити зміст цього поняття, констатував, що «дохід від злочинів, які вчиняються у вигляді промислу, міг бути для винного або основним, або додатковим джерелом існування, порівняно з доходом, отриманим цією особою від занять суспільно корисною діяльністю» [13, с. 90].

Деякі автори визначали промисел як постійне заняття, а дохід, що отримують від злочинів, які вчиняють у вигляді промислу, – як порівняно постійне отримання майнових вигод.

Водночас визначення професійної злочинності як злочинів, що вчиняють у вигляді злочинного промислу як основного або додаткового, але значного джерела існування, неповне, оскільки злочинним промислом можуть займатися й особи, які не мають зв'язку зі злочинним середовищем. Так, С. В. Познишев зазначав, що злочинець-професіонал – це той, хто декілька разів учиняв злочин одного й того самого виду. З такою діяльністю нерідко пов'язані судимості, однак уточнював, що «професіоналом може бути і не рецидивіст, а рецидивіст може не бути професіоналом» [14, с. 117]. Знаний вчений І. Я. Фойницький виокремлював групу порушників кримінального закону – осіб, що вирізняються схильністю перетворити злочинну діяльність на професію, їх можна назвати злочинцями звички або професійними [15].

Виник новий підхід до тлумачення цього типу злочинця, оскільки його здебільшого ототожнювали (як і досі) з рецидивістом. Так, у 1920-х роках поряд із формулюванням «кримінально-правовий рецидив» у вітчизняній юридичній науці з'явився термін «фактичний рецидив» злочинів, деякі вчені трактують його як тотожний терміну «кримінологічний рецидив». Зокрема, Б. С. Утевський, який уперше висловив думку про необхідність урахування фактичного рецидиву злочинів, тлумачив його як систематичне вчинення несудимою особою злочинів [16, с. 98].

Таких осіб прихильники концепції фактичного рецидиву відносили до категорії професійних злочинців. Обґрунтовували необхідність застосування до «фактичних» рецидивістів тих самих заходів відповідальності, які закон встановлював для рецидивістів у кримінально-правовому контексті (таких, що мають судимість).

Теорія фактичного рецидиву не дістала широкого визнання ні поміж фахівців кримінального права, ні серед кримінологів.

По-перше, зазначене пов'язано з тим, що кримінальна політика радянської держави ґрунтувалася на замовчуванні існування в країні професійної злочинності [17, с. 87], її розглядали як «родиму пляму» капіталізму, явище, що відмирає в умовах соціалізму. Так, О. А. Герцензон зауважував, що в соціалістичному праві не може утвердитися поняття звичного або професійного злочинця [18, с. 305].

По-друге, теорія фактичного рецидиву не стала поширеною, оскільки справедливо не дістала визнання ідея однакової міри суспільної небезпеки раніше судимого злочинця та злочинця, до якого заходи державного впливу раніше не застосовували. М. М. Гродзинський, обґрунтовуючи шкідливість механічного оцінювання соціальної небезпеки особи злочинця за формальними ознаками судимості, зазначав: «...так легко може виявитися, що особа, яка є формальним рецидивістом, не має ще міцно укорінених злочинних установок, і навпаки – особа, яка жодного разу не відбувала покарання і навіть жодного разу не засуджувалася, може виявитися хронічним та небезпечним злочинцем, що вчинив низку злочинів до того, як удалося притягнути його до відповідальності» [9, с. 62].

До професійних злочинців, або злочинців «промислу», М. М. Гродзинський відносив «тих, хто не тільки систематично вчиняє злочини, а й перетворює їх на джерело матеріальних благ, необхідних для існування, тобто робить злочини джерелом доходів» [9, с. 62]. Він також стверджував, що для віднесення злочинця до цієї категорії необхідно встановити факт регулярного отримання ним матеріальної вигоди від злочинів незалежно від того, чи є злочинна діяльність головним або ж другорядним джерелом доходу» [9, с. 63].

Отже, злочинну діяльність професіонала вже в ті часи не розглядали як єдине джерело засобів існування; легальна робота для професійного злочинця часто була засобом маскування.

Крім окреслених вище ознак, ураховували і деякі факультативні елементи кримінальної професіоналізації – володіння технікою вчинення злочинів і жаргоном, дотримання неформальних норм поведінки, встановлених у середовищі професійних злочинців тощо.

Науковець М. М. Гернет акцентував увагу на одну важливу особливість їхньої психології, «як швидко крадіжка стає професією, – зазначав він, – з ним відбувається те саме, що відбувається з будь-якою професією... Професійній крадіжці притаманні розподіл праці, незліченні категорії “фахівців”, “робітників” і “підприємців експлуататорів”, злочинська “професійна

честь», «солідарність»». Таким чином, будь-яка постійна діяльність, зокрема і протиправна, не може бути цілком ізольованою від певного соціального (асоціального) мікросередовища, у якому перебуває певний індивідуум [19, с. 228].

У радянський період поняття професійного злочинця вивчали надзвичайно активно. Так, І. М. Якімов, характеризуючи злочинців 1920-х років, відносив до професійного типу «злочинця, що чимало разів учиняє злочини, які забезпечують йому засоби для існування й забезпечують постійний дохід, причому завдяки своїй досвідченості в учиненні обраного виду злочинів такий злочинець упевнено розраховує на безкарність власних дій» [20, с. 31].

Досліджуючи поведінку професійних злочинців, учені керувалися тим, що професіоналізація особи, яка стала на шлях учинення злочинів, відбувається не під впливом соціальних чинників (причини злочинів загальні), а є закономірним удосконаленням будь-якої здійснюваної протягом тривалого часу діяльності з метою досягнення кінцевої мети (а саме отримання нетрудових доходів з найменшим ризиком для себе) [6].

У 1920-ті роки вчені відрізняли професійних злочинців від інших категорій за більш витонченими способами вчинення злочинів. Якщо в дореволюційні часи професійних злочинців ототожнювали з так званими звичними злочинцями, то в 1920-ті роки їх виокремили в самостійну категорію злочинців. Однак відмінність між професійним і звичним типами була незначна, умовна. Вона полягала лише в тому, що, на думку І. М. Якімова, «професійний злочинець працює як майстер, фахівець, звичний злочинець ще недостатньо спритний і сміливий, користується тільки зручним випадком. Професійними злочинцями стають переважно звичні злочинці, що є підготовчим щаблем, через який проходять професіонали» [20, с. 34].

Така диференціація, що ґрунтується на об'єктивній ознаці – характері дій, була, на нашу думку, не цілком вдала, оскільки розмежування здійснено на підставі «кваліфікації» (майстерності). З огляду на стійкість антигромадської установки звичного злочинця, доцільніше було б віднести його до професійних.

На думку Б. С. Утевського (її поділяли М. М. Гернет, І. М. Якімов та інші), професійні злочинці, формуючи ядро злочинців, учиняли «величезну кількість злочинів, які розкривали, ще більшу кількість тих, які не розкривали, і, ймовірно, найбільшу кількість злочинів, які навіть не ставали відомими органам розшуку й дізнання» [21, с. 94]. Він також зауважував, що якби

вдалося ліквідувати злочинців-професіоналів, то загальна картина злочинності істотно змінилася б на краще.

У зв'язку із цим цікавою пропозицією вчених ввести в Загальну частину Кримінального кодексу статтю, яка встановлювала б ознаки професійного злочинця, щоб кримінальна відповідальність цієї категорії осіб набула чіткої правової регламентації. Частина цих пропозицій відображена в законодавчих актах того часу. Наприклад, професіоналізм у злочинній поведінці в кримінальному законодавстві перших років радянської держави визначали як обтяжуючу обставину.

Загалом тема професійної злочинності до 1990-х років була фактично закритою для вчених, із цим пов'язаний брак кримінологічної літератури з окресленої проблематики. Було підготовлено обмежене коло посібників для працівників правоохоронних органів, у яких висвітлено окремі питання, пов'язані з кримінальним професіоналізмом, і всі вони мали гриф «для службового користування».

Наступний цикл наукових досліджень професійної злочинності розпочався наприкінці XX століття, коли низку ознак кримінального професіоналізму виокремила Н. Ф. Кузнєцова в монографії «Злочин і злочинність». На її думку, професійний злочинець наділений такими ознаками: 1) злочини для нього як бізнес, він спеціалізується на одному типі злочину, тобто злочинна діяльність є для нього основним або єдиним джерелом існування; 2) діє вміло, ретельно планує злочин, технічно його оснащує, використовує певний «інструментарій» (знаряддя та засоби, спеціальні прийоми); 3) відточує свої знання, досвід, мистецтво; 4) перетворює злочинну діяльність на кар'єру, усе підпорядковує їй, зокрема філософію і світогляд; 5) ідентифікує себе зі злочинним світом [16, с. 205]. Надалі дослідники обирали за основу саме ці ознаки професійної злочинності.

У цей період опубліковано працю О. І. Гурова «Професійна злочинність: минуле і сучасність», у якій він оперував масштабним емпіричним матеріалом, оскільки працював на той час на керівних посадах у правоохоронних органах СРСР. Протягом тривалого часу зазначене видання було головним посібником для науковців.

На початку 1990-х років у зв'язку з посиленням актуальності дослідження проблемам протидії професійній злочинності присвятили свої роботи А. І. Алексєєв, Ю. І. Битко, Ю. А. Вакутін, Б. Ф. Водолазкий, Я. І. Гилинський, Е. Ф. Побігайло,

В. І. Попов, Ю. В. Солопанов, О. О. Тайбаков, В. В. Тулегенов, О. В. Шеслер та ін.

Деякі з них цілком заперечували існування цього явища в злочинності, не наводячи вагомих наукових аргументів, інші (І. І. Карпец) доводили наявність атавізму професійної злочинності, обстоювали факт існування професійної злочинності в не відомих поки що масштабах (В. М. Кудрявцев, В. Є. Емінов, Я. І. Гилинський), обґрунтовували неприпустимість ігнорування професіоналізації злочинців (Ю. В. Солопанов, Ю. М. Антонян), стверджували, що в майнових злочинах, крім професіоналізації, є елементи професійної злочинності (А. І. Долгова, Н. Ф. Кузнецова, Г. М. Мінковський, А. А. Тайбаков, Г. Ф. Хохряков) [22].

Висновки. Отже, у сучасних публікаціях проблему професійної злочинності, її сутності розглядали з різноманітних позицій як окремий вид (різновид) злочинів або ж як частину рецидивної чи організованої злочинності, а термін «професійна злочинність» досі є умовним і невизначеним.

Водночас стійка злочинна поведінка зовні схожа на будь-яку іншу професійну діяльність. Тому цілком доречним видається обстоюване в кримінології більшістю науковців тлумачення поняття «професійна злочинність» як сукупність злочинів, учинених майстерно особами, які обрали кримінальну діяльність своєю професією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ломброзо Ч. Преступный человек [Електронный ресурс] / Ч. Ломброзо. – М.: Эксмо; МИДГАРД, 2005. – 876 с. – Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=1031414>. – Загл. с экрана.
2. Ферри Э. Преступные типы в искусстве и литературе / Э. Ферри. – СПб., 1908. – 173 с.
3. Люблинский П. И. Международные съезды по вопросам уголовного права за десять лет (1905–1915 гг.) / П. И. Люблинский. – Петроград: Сенат. тип., 1915. – 379 с.
4. Лист Ф. Задачи уголовной политики. Преступление как социально-патологическое явление / Ф. Лист. – М.: ИНФРА-М, 2004. – 110 с.
5. Иншаков С. М. Зарубежная криминология [Електронный ресурс] / С. М. Иншаков. – М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1997. – 374 с. – Режим доступа: <https://docplayer.ru/26371153-S-m-inshakov-zarubezhnaya-kriminologiya.html>. – Загл. с экрана.
6. Гуров А. И. Профессиональная преступность: прошлое и современность / А. И. Гуров. – М.: Юрид. лит., 1990. – 304 с.
7. Таганцев Н. С. Курс уголовного права [Електронный ресурс] / Н. С. Таганцев. – СПб., 1902. – 324 с. – Режим доступа: <https://studfiles.net/preview/2276199/>. – Загл. с экрана.
8. Дриль Д. А. Учение о преступности и мерах борьбы с нею / Д. А. Дриль. – СПб., 1912. – 568 с.

9. Гродзинский М. М. Рецидив и привычная преступность / М. М. Гродзинский // Право и жизнь. – 1923. – С. 62–63.
10. Шкредотова Э. Г. Множественность преступлений по уголовному законодательству и доктрине начала XX века / Э. Г. Шкредотова // Современное право. – 2007. – № 2. – С. 91–93.
11. Шаргородский М. Д. Цели наказания в социалистическом уголовном праве и его эффективность (анализ и прогноз) / М. Д. Шаргородский // Преступность и ее предупреждение. – Л., 1971. – С. 104–126.
12. Лысов М. Д. Логико-структурный анализ понятий и признаков преступлений в действующем Уголовном кодексе РФ / М. Д. Лысов // Государство и право. – 1997. – № 12. – С. 74–78.
13. Куринов Б. А. Научные основы квалификации преступлений / Б. А. Куринов. – М., 1976. – 182 с.
14. Познышев С. В. Криминальная психология / С. В. Познышев. – Л., 1926. – 255 с.
15. Фойницкий И. Я. Учение о наказании в связи с тюремоведением / И. Я. Фойницкий. – С.Пб. : Тип. М-ва пут. сообщ. (А. Бенке), 1889. – 514 с.
16. Кузнецова Н. Ф. Преступление и преступность / Н. Ф. Кузнецова. – М. : Моск. ун-т, 1969. – 232 с.
17. Коломытцев Н. А. Рецидивная преступность и ее взаимосвязь с иными опасными посягательствами / Н. А. Коломытцев, Л. Н. Одинцова // Юридическая мысль. – 2015. – № 3 (89). – С. 85–90.
18. Герцензон А. А. Уголовное право (часть Общая) / А. А. Герцензон. – М., 1948. – 496 с.
19. Гернет М. Н. Избранные произведения / М. Н. Гернет. – М. : Юрид. лит., 1974. – 639 с.
20. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике / И. Н. Якимов. – М., 1925. – 496 с.
21. Утевский Б. С. Рецидив и профессиональная преступность / Б. С. Утевский // Проблемы преступности: сб. науч. тр.; под ред. Е. Г. Ширвиндта и др. – М., 1928. – С. 91–98.
22. Криминология : учебник / под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. – М. : Юрист, 1997. – 512 с.

REFERENCES

1. Lombrozo, Ch. (2005). *Prestupnyi chelovek [Criminal man]*. Moscow: Eksmo; MIDGARD. Retrieved from <https://www.e-reading.club/book.php?book=1031414> [in Russian].
2. Ferri, E. (1908). *Prestupnye tipy v iskusstve i literature [Criminal types in art and literature]*. SPb. [in Russian].
3. Liublinskii, P.I. (1915). *Mejdunarodnye sezdy po voprosam ugovnogo prava za desiat let (1905-1915 gg.) [International congresses on criminal law for ten years (1905-1915)]*. Petrograd: Senat. tip. [in Russian].
4. List, F. (2004). *Zadachi ugovnoy politiki. Prestuplenie kak socialno-patologicheskoe yavlenie [The tasks of criminal policy. Crime as a socio-pathological phenomenon]*. Moscow: INFRA-M [in Russian].
5. Inshakov, S.M. (1997). *Zarubejnaia kriminologija [Foreign Criminology]*. Moscow: INFRA-M. Retrieved from <https://docplayer.ru/26371153-S-m-inshakov-zarubezhnaya-kriminologiya.html> [in Russian].
6. Gurov, A.I. (1990). *Professionalnaia prestupnost: proshloe i sovremennost [Professional crime: past and present]*. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].

7. Tagancev, N.S. (1902). *Kurs ugovnogo prava [Criminal Law Course]*. SPb. Retrieved from <https://studfiles.net/preview/2276199/> [in Russian].
8. Dril, D.A. (1912). *Uchenie o prestupnosti i merah borby s neiu [The doctrine of crime and measures to combat it]*. SPb. [in Russian].
9. Grodzinskii, M.M. (1923). Recidiv i privychnaia prestupnost [Relapse and habitual crime]. *Pravo i jizn, Right and life*, 62-63 [in Russian].
10. Shkredotova, E.G. (2007). Mnojestvennost prestuplenii po ugovnomu zakonodatelstvu i doktrine nachala XX veka [The multiplicity of crimes under criminal law and the doctrine of the beginning of XX century]. *Sovremennoe pravo, Modern law*, 2, 91-93 [in Russian].
11. Shargorodskii, M.D. (1971). Celi nakazaniia v socialisticheskom ugovnom prave i ego effektivnost (analiz i prognoz) [The objectives of punishment in socialist criminal law and its effectiveness (analysis and forecast)]. *Prestupnost i ee preduprezhdenie, Crime and its warning*, 104-126. Leningrad [in Russian].
12. Lysov, M.D. (1997). Logiko-strukturnyi analiz poniatii i priznakov prestuplenii v deistvuiuscem Ugolovnom kodekse RF [Logical and structural analysis of the concepts and signs of crimes in the current Criminal Code of the Russian Federation]. *Gosudarstvo i pravo, State and law*, 12, 74-78 [in Russian].
13. Kurinov, B.A. (1976). *Nauchnye osnovy kvalifikatsii prestuplenii [The scientific basis for the qualification of crimes]*. Moscow [in Russian].
14. Poznyshhev, S.V. (1926). *Kriminalnaia psihologiiia [Criminal psychology]*. Leningrad [in Russian].
15. Foinickii, I.Ya. (1889). *Uchenie o nakazanii v sviazi s tiurmovedeniem [The doctrine of punishment in connection with prison]*. SPb.: Tip. M-va put. soobsc. (A. Benke) [in Russian].
16. Kuznecova, N.F. (1969). *Prestuplenie i prestupnost [Crime and Crime]*. Moscow: Mosc. un-t [in Russian].
17. Kolomytcev, N.A., & Odincov, L.N. (2015). Prestuplenie i prestupnost Recidivnaia prestupnost i ee vzaimosviaz s inymi opasnymi posiatatelstvami [Crime and crime Recurrent crime and its relationship with other dangerous encroachments]. *Yuridicheskaiia mysl, Legal thought*, 3(89), 85-90 [in Russian].
18. Gercenzon, A.A. (1948). *Ugovnoe pravo (chast Obscaia) [Criminal law (part General)]*. Moscow [in Russian].
19. Gernet, M.N. (1974). *Izbrannye proizvedeniia [Selected Works]*. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].
20. Yakimov, I.N. (1925). *Kriminalistika. Rukovodstvo po ugovnoi tehnike [Forensics. Criminal Engineering Manual]*. Moscow [in Russian].
21. Utevskii, B.S. (1928). Recidiv i professionalnaia prestupnost [Recidivism and professional crime]. *Problemy prestupnosti, Crime Issues: Proceedings of the Scientific papers*. (pp. 91-98). Moscow [in Russian].
22. Kudriayev, V.N., & Eminov, B.E. (Ed.). (1997). *Kriminologiiia [Criminology]*. Moscow: Yurist [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 18.09.2018

Makarenko N. – Ph.D in Law, Associate Professor, Researcher of the Department of Criminology and Penal Law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

Professional Crime as an Object of Criminological Research

We tried to analyze the problems of professional crime as an object of criminological research. We also considered the main achievements of the past concerning the spectrum of issues related to professional crime. These issues are: essence, features, determinants, prevention measures, etc. It was determined that the problem of professional crime is a complex of criminological and criminal legal issues such as: purposed crime relapse, repetition of crimes, multiple occurrences of crimes, array of crimes, committing crimes like a form of income. It was stated that, despite of a significant number of foreign and domestic studies, the issues of professional crime remain one of the most complex, urgent and debatable problems of criminology. In modern publications, the problem of professional crime is considered from a variety of positions as a separate type (kind) of crimes, or as part of a recidivism or organized crime. The term «professional crime» is still considered as conditional and uncertain. It is noted, that the lack of general theoretical research about a professional offender and professional crime, leads to the fact that each researcher, based on empirical data (and sometimes without it), creates «his own» type of professional offender, adding to the already existing signs some new ones. In the end, this complicates the concept of professional criminal activity, justifying its features (that could differ from other types of unlawful behavior). At the same time, persistent criminal behavior is outwardly similar to any other professional activity. Therefore, it is quite appropriate to understand the concept of «professional crime» as a set of crimes committed by skilful persons who have chosen criminal activity in their profession.

Keywords: actual recurrence; special relapse; professional crime; criminal professionalism; selfish motive; criminal craft; fishing.